

Răzvan Horațiu RADU

MANUAL DE DREPT AL UNIUNII EUROPENE

Editura
Amangiu
2022

CUPRINS

CAPITOLUL I. ISTORIA ȘI ETAPELE CONSTRUCȚIEI EUROPENE	1
§1. Despre Europa, din Antichitate până la Al Doilea Război Mondial	1
§2. Etapele construcției europene după cel de Al Doilea Război Mondial	3
2.1. Pregătirea înființării Comunităților Europene (1945-1949)	4
2.2. Înființarea Comunităților Europene (1950-1960)	6
2.2.1. Declarația Schuman	6
2.2.2. Tratatul de la Paris (Tratatul CECO) și instituirea Comunității Economice a Cărbunelui și Oțelului (1951)	7
2.2.3. Proiectele privind Comunitatea Europeană pentru Apărare (CEA) și Comunitatea Politică Europeană (CPE)	8
2.2.4. Tratatul de la Roma (1957) și înființarea Comunităților Europene	8
2.3. Criza și consolidarea celor trei Comunități (1960-1969)	9
2.4. Avântul procesului de integrare europeană (1970-1989)	11
2.4.1. Actul Unic European (1986)	12
2.5. Perioada de adâncire a integrării prin înființarea Uniunii Europene și extinderea spre Est (1990-2009)	14
2.5.1. Tratatul de la Maastricht	14
2.5.1.1. Modificări instituționale și de fond	16
2.5.1.2. Politica externă și de securitate comună (PESC)	17
2.5.1.3. Justiția și afacerile interne	18
2.5.2. Tratatul de la Amsterdam	19
2.5.3. Tratatul de la Nisa	20
2.5.4. Constituția Uniunii Europene	22

2.5.5. Tratatul de la Lisabona	23
2.5.5.1. Reforma instituțională realizată prin Tratatul de la Lisabona	24
2.5.5.2. Politica externă și de securitate comună	25
2.5.5.3. Alte modificări	26
2.6. Căutarea unei noi identități într-o lume globalizată (2010-2017)	27
2.7. Etapa noilor provocări (din 2017)	28
§3. Cronologia intrării în vigoare a tratatelor constitutive	32
§4. Cronologia valorilor de aderare	33

CAPITOLUL II. INSTITUȚIILE UNIUNII EUROPENE _____ 35

§1. Generalități	35
§2. Principalele instituții ale Uniunii Europene	38
2.1. Parlamentul European	38
2.1.1. Componerea Parlamentului European	39
2.1.2. Organizarea și funcționarea Parlamentului European	40
2.1.2.1. Comisiile Parlamentului European	42
2.1.2.2. Grupurile politice din Parlamentul European	43
2.1.2.3. Grupurile de interes	43
2.1.3. Atribuțiile Parlamentului European	44
2.1.3.1. Atribuții normative	44
2.1.3.1.1. Atribuții legislative	45
2.1.3.1.2. Atribuții bugetare	46
2.1.3.2. Atribuții de control	46
2.1.3.2.1. Controlul organic	46
2.1.3.2.2. Interpelarea	47
2.1.3.3. Atribuții de numire și de destituire	48
2.2. Consiliul European	48
2.2.1. Evoluție istorică	49
2.2.2. Organizare și funcționare	49

2.2.3. Președintele Consiliului European	50
2.2.4. Procesul decizional	51
2.2.5. Atribuțiile Consiliului European	52
2.3. Comisia Europeană	53
2.3.1. Componenta și procedura de numire a Comisiei	54
2.3.2. Organizarea și funcționarea Comisiei	56
2.3.2.1. Colegiul comisarilor	57
2.3.2.1.1. Procesul decizional la nivelul Colegiului comisarilor	58
2.3.2.2. Aparatul birocratic al Comisiei	58
2.3.3. Atribuțiile Comisiei	59
2.3.3.1. Atribuții legislative	60
2.3.3.2. Atribuții administrative	60
2.3.3.3. Atribuții executive	61
2.3.3.4. Atribuții judiciare	62
2.4. Consiliul Uniunii Europene	63
2.4.1. Componenta Consiliului	63
2.4.2. Președinția rotativă	64
2.4.3. Formațiunile de lucru ale Consiliului	64
2.4.4. Procesul decizional	74
2.4.5. Sistemul de vot	76
2.4.6. Atribuțiile Consiliului	79
2.4.6.1. Atribuții legislative și bugetare	79
2.4.6.2. Rolul Consiliului în încheierea acordurilor internaționale	80
2.4.6.3. Atribuții de numire	81
2.4.6.4. Atribuții în domeniul PESC	81
2.5. Curtea de Justiție a Uniunii Europene	82
2.5.1. Generalități	82
2.5.2. Scurt istoric	83
2.5.3. Natura juridică	85
2.5.4. Organizare	87

2.5.5. Competența Curții de Justiție _____	89
2.5.6. Procedura în fața Curții de Justiție _____	90
2.5.6.1. Regimul lingvistic _____	91
2.5.6.2. Sesizarea Curții și procedura scrisă _____	92
2.5.6.3. Măsurile preparatorii _____	93
2.5.6.4. Ședința publică și concluziile avocatului general _____	93
2.5.6.5. Procedura intervenției _____	94
2.5.6.6. Terța opoziție _____	94
2.5.6.7. Hotărârile _____	94
2.5.6.8. Revizuirea _____	95
2.5.6.9. Procedurile speciale _____	95
2.5.7. Tribunalul _____	97
2.5.7.1. Competența _____	98
2.5.7.2. Recursul _____	99
2.5.7.3. Reexaminarea _____	100
2.5.7.4. Procedura în fața Tribunalului _____	100
2.5.7.4.1. Intervenția _____	102
2.6. Curtea de Conturi a Uniunii Europene _____	103
2.6.1. Istoric și reglementare _____	103
2.6.2. Organizare _____	104
2.7. Banca Centrală Europeană _____	106
§3. Organele complementare (consultative ale Uniunii) _____	108
3.1. Comitetul Economic și Social European (CESE) _____	108
3.1.1. Componentă _____	109
3.2. Comitetul Regiunilor (CoR) _____	110
§4 Alte organe, oficii, agenții ale Uniunii Europene _____	112
4.1. Banca Europeană de Investiții _____	112
4.1.1. Componentă _____	114
4.2. Agențiile _____	115

CAPITOLUL III. ORDINEA JURIDICĂ A UNIUNII

EUROPENE	117
§1. Terminologie: drept european, dreptul Uniunii	
Europene, drept comunitar	117
1.1. Dreptul european	117
1.2. Dreptul comunitar	118
1.3. Dreptul Uniunii Europene	118
§2. Izvoarele dreptului Uniunii Europene	118
2.1. Izvoarele scrise ale dreptului Uniunii Europene	119
2.1.1. Izvoarele originare sau primare	119
2.1.1.1. Tratatul constitutive	120
2.1.1.2. Dreptul convențional al Uniunii	123
2.1.1.3. Actele încheiate de reprezentanții statelor membre	124
2.1.2. Izvoarele secundare sau derivate ale Uniunii Europene	125
2.1.2.1. Actele juridice tipice	125
2.1.2.1.1. Regulamentele	125
2.1.2.1.2. Directivele	128
2.1.2.1.3. Deciziile	130
2.1.2.1.4. Recomandările și avizele	131
2.1.2.2. Actele atipice	132
2.1.2.3. Regimul juridic al legislației secundare	134
2.2. Izvoarele nescrise ale dreptului Uniunii Europene	134
2.2.1. Cutuma	135
2.2.2. Principiile generale de drept	136
2.2.3. Jurisprudența CJUE	137
2.3. Drepturile fundamentale	138
2.4. Ierarhia normelor în dreptul Uniunii Europene	139
§3. Integrarea și locul dreptului Uniunii Europene în ordinea juridică internă a statelor membre	142
3.1. Efectul direct al dreptului Uniunii Europene	143

3.1.1. Fundamentul principiului efectului direct	143
3.1.2. Mecanisme și strategii dezvoltate de Curtea de Justiție de natură să ducă la efecte orizontale ale directivelor	147
3.2. Supremația dreptului european	148
3.2.1. Efecte practice	152

CAPITOLUL IV. PROCESUL DECIZIONAL LA NIVELUL

UNIUNII EUROPENE _____ **155**

§1. Procesul decizional la nivel supranațional	155
1.1. Procedura legislativă ordinară	156
1.2. Procedura legislativă specială	159
§2. Procesul decizional de tip interguvernamental	160
2.1. Revizuirea tratatelor	160
2.2. Cooperarea consolidată la nivelul Uniunii Europene	162
§3. Procesul decizional privind acțiunea externă a Uniunii Europene și politica externă și de securitate comună	163
3.1. Procesul decizional în materie de politică externă și de securitate comună (PESC)	164

CAPITOLUL V. COMPETENȚELE UNIUNII

EUROPENE _____ **167**

§1. Noțiune și origine	167
§2. Delimitarea competențelor Uniunii Europene	168
2.1. Principiul atribuirii de competențe	169
2.2. Principiul specialității	170
§3. Exercițarea competențelor	171
3.1. Principiul subsidiarității	171
3.2. Principiul proporționalității	173
§4. Natura competențelor Uniunii Europene	173
§5. Categoriile de competențe	175

§6. Cazuri în care UE joacă un rol special _____	177
6.1. Competența Uniunii Europene pentru a defini și pune în aplicare politica externă și de securitate comună (PESC) și politica de securitate și apărare comună (PSAC) _____	178
6.2. Clauza de flexibilitate _____	179
CAPITOLUL VI. CETĂȚENIA UNIUNII EUROPENE _____	181
§1. Noțiunea de cetățenie _____	181
§2. Drepturile cetățenilor Uniunii Europene _____	182
CAPITOLUL VII. PERSONALITATEA JURIDICĂ A UNIUNII EUROPENE _____	189
CAPITOLUL VIII. RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ALE UNIUNII EUROPENE _____	193
§1. Considerații cu caracter general _____	193
§2. Temeiul juridic _____	195
§3. Domeniile de acțiune externă a Uniunii Europene _____	198
3.1. Politica comercială comună _____	198
3.2. Politicile privind asocierea, parteneriatul și cooperarea, precum și politica de vecinătate _____	199
3.3. Cooperarea pentru dezvoltare, cooperarea tehnică și ajutorul umanitar _____	200
3.4. Dimensiunea externă a altor politici interne _____	201
§4. Politica externă și de securitate comună: obiective, instrumente și realizări _____	202
4.1. Natura juridică a PESC _____	203
4.2. Caracteristicile, obiectivele, instrumentele PESC _____	204
4.3. Politica de securitate și apărare comună _____	205

CAPITOLUL IX. CONTENCIOSUL UNIUNII

EUROPENE	207
§1. Procedura trimiterii preliminare	208
1.1. Sediul materiei	209
1.2. Obiectul trimiterilor preliminare	210
1.3. Instanțele care pot formula o trimitere preliminară	212
1.4. Caracterul facultativ sau obligatoriu al trimiterilor preliminare	213
1.5. Hotărârile pronunțate. Efecte	217
1.6. Procedura hotărârii preliminare	219
1.6.1. Faza națională	219
1.6.2. Faza supra-națională	221
1.7. Participanții la procedura preliminară	222
1.7.1. Faza scrisă	222
1.7.2. Faza orală	223
1.8. Procedura preliminară accelerată (PPA) și procedura preliminară de urgență (PPU)	224
1.8.1. Procedura preliminară accelerată (PPA)	224
1.8.2. Procedura preliminară de urgență (PPU)	225
§2. Acțiunea în constatarea neîndeplinirii obligațiilor	226
2.1. Noțiune și reglementare	226
2.2. Acțiunea în constatarea neîndeplinirii obligațiilor inițiată de Comisie	227
2.2.1. Etapele procedurale	227
2.2.1.1. Faza precontencioasă	228
2.2.1.1.1. Punerea în întârziere	230
2.2.1.1.2. Avizul motivat	230
2.2.1.2. Faza contencioasă	231
2.3. Procedura în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene	232
2.3.1. Faza scrisă	232
2.3.2. Faza orală	232

2.4. Acțiunea în constatarea neîndeplinirii obligațiilor inițiată de un stat membru _____	233
2.5. Efectele hotărârilor _____	233
§3. Acțiunea în anulare _____	236
3.1. Categoriile de acte ce pot fi atacate prin acțiunea în anulare _____	237
3.1.1. Limitele controlului _____	238
3.1.2. Calitatea procesuală activă _____	239
3.1.3. Calitatea procesuală pasivă _____	240
3.1.4. Motivele de anulare _____	240
3.2. Competența de soluționare a acțiunilor în anulare _____	241
3.3. Efectele hotărârilor în anulare _____	241
§4. Acțiunea în constatarea abținerii de a acționa _____	242
4.1. Procedura _____	243
4.2. Efectele hotărârii _____	243
§5. Excepția de ilegalitate _____	244
5.1. Părțile care pot invoca excepția _____	245
§6. Acțiunile de proprietate intelectuală _____	245
§7. Alte acțiuni _____	246
7.1. Avizele Curții de Justiție cu privire la acordurile internaționale _____	246
7.2. Acțiunea în repararea daunelor (acțiunea în despăgubire) _____	247
7.3. Acțiunile în legătură cu serviciul introdus de funcționarii UE _____	247
7.4. Acțiunile privind legalitatea actelor adoptate de Consiliul European și de Consiliu în conformitate cu art. 7 TUE _____	247
7.5. Acțiunile privind Banca Europeană de Investiții _____	248
7.6. Acțiunea de arbitraj _____	249

**CAPITOLUL X. SISTEMUL DE PROTECȚIE A
DREPTURILOR FUNDAMENTALE ÎN UNIUNEA**

EUROPEANĂ	251
§1. Generalități	251
§2. Drepturile fundamentale – parte componentă a principiilor generale ale dreptului UE	252
§3. Carta Drepturilor Fundamentale a UE	254
3.1. Destinatarii Cartei	255
3.2. Limitarea drepturilor fundamentale în dreptul UE	256
3.3. Suprapunerea dintre prevederile existente ale dreptului Uniunii și prevederile Cartei	258
3.4. Raporturile dintre prevederile Cartei și cele ale Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	258
3.5. Raporturile dintre prevederile Cartei și ordinea juridică internă	259
3.6. Raportarea instanțelor europene la prevederile Cartei Drepturilor Fundamentale	260
§4. Aderarea UE la Convenția europeană a drepturilor omului	261
§5. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene	264

CAPITOLUL XI. ROMÂNIA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ	267
§1. Istoricul aderării României la Uniunea Europeană	267
§2. Priorități ale României în Uniunea Europeană	270

BIBLIOGRAFIE	273
---------------------	------------